

Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi * 2024 * Cilt: 28 * Sayı: 3 * (838-851)
Tarihsel Bağlamda Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Doğal Afet Kavramının İncelenmesi

Examination Of the Concept Of Natural Disaster In Social Studies Teaching Programmes In Historical Context

Cansu BARTIN SAVRAN *

Turhan ÇETİN**

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 15.01.2024
Kabul Tarihi: 07.07.2024

Doi:
10.20296/tsadergisi.1420504

Anahtar Sözcükler:

*Doğal afet,
Sosyal bilgiler dersi,
Sosyal bilgiler dersi öğretim programı,*

ÖZET

Araştırmanın amacı, sosyal bilgiler dersi öğretim programlarını tarihsel bağlam içinde, doğal afet kavramı açısından incelemektir. Bu amaçla, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmada, 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Güncellenmiş 2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı araştırma materyali olarak kullanılmıştır. Araştırmanın materyalleri betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Bu doğrultuda materyaller incelenmeden önce doğal afet kavramı ile ilişkili olabilecek doğrudan kavramlar ve dolaylı kavramlar belirlenmiştir. Doğal afetler, deprem, deprem çantası, sel, çığ, toprak kayması, erozyon, orman yangını, ormanların korunması, binadan tahliye, tahliye çantası ve sığınak doğal afetlerle doğrudan ilişkili kavramlar olarak belirlenmiştir. Doğal çevre, doğal çevreye duyarlılık, dayanışma, yardımlaşma, toplumsal güç birliği, salgın hastalıklar, çevre sorunları ve küresel sorunlar ise dolaylı kavramlar olarak belirlenmiştir. İki kategori üzerinde yapılan analiz sonucunda, doğal afetlere daha az yer veren öğretim programının 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda, Türkiye’de yaşanan depremler sonucunda, doğal afetlerin öneminin günden güne arttığı görülürken bu durumun da 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı dışında, sosyal bilgiler programlarına artarak yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Article Information

Submission: 15.01.2024
Acceptance: 07.07.2024

Doi:
10.20296/tsadergisi.1420504

Key Words:

*Natural disaster,
Social studies course,
Social studies curriculum.*

ABSTRACT

This study aims to examine the social studies curricula from a historical perspective, focusing on the inclusion of the concept of natural disasters. Employing document analysis, a qualitative research method, the researchers analyzed the 1968, 1998, 2005, 2018, and updated 2023 social studies curricula. Through descriptive analysis, direct and indirect references to natural disasters were identified. Direct concepts included earthquakes, floods, avalanches, landslides, forest fires, and evacuation, while indirect concepts encompassed sensitivity to the natural environment, solidarity, social unity, epidemics, and global problems. The analysis revealed that the 1968 curriculum devoted the least attention to natural disasters. However, following increased earthquake activity in Türkiye, the significance of natural disasters has progressively gained prominence in social studies curricula, with the exception of the 2018 curriculum, which showed a decrease in emphasis. The findings indicate a growing recognition of the importance of natural disasters in social studies education over time.

Atf İçin

Bartın Savran, C. & Çetin, T. (2024). Tarihsel bağlamda sosyal bilgiler öğretim programlarında doğal afet kavramının incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 28(3), 838-851. doi: 10.20296/tsadergisi.1420504

* Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi,,Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Sosyal Bilgiler ABD, Ankara, cansubartn1@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0641-324X>

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi,,Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Sosyal Bilgiler ABD, Ankara, cetin.turhan@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2229-5255>

GİRİŞ

Dünya üzerinde gerçekleşen doğa olayları, insan yaşamı üzerinde büyük etkiler oluşturmaktadır. İnsanların yaşamını derinden etkileyen doğa olaylarına, “doğa kaynaklı afet” denilmektedir. Diğer bir deyişle doğal afetler, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından can ve mal kayıplarına sebep olan, toplumun sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik işleyişine ket vuran, ayrıca yerel kaynaklar ile üstesinden gelinemeyen doğa olayları olarak belirtilmiştir (Yılmaz, 2022). Dünyada, doğal afetler sebebiyle hayatını kaybedenlerin sayısı yıldan yıla değişiklik göstermektedir. Ancak son on yılın ortalamasına bakıldığında, her yıl yaklaşık 45.000 kişi doğal afetler sonucu yaşamını yitirmektedir (Ritchie, Rosado ve Roser, 2022). Doğal afetler, doğal oluşumlarla ve insan tesiri olmaksızın meydana gelirler. Genelde önlem alınamayacak kadar kısa vakitte ve aniden gerçekleşirler. Aniden meydana gelebilen doğal afetlerin yanı sıra uzun süreli oluşum biçimleriyle meydana gelen ve toplumda hem ekonomi anlamında hem de doğaya zarar vermesi bağlamında büyük ölçüde sıkıntılar oluşturan “erozyon” ve “küresel ısınma” gibi doğal afetler de bulunmaktadır (Özgen, Eser Ünalı ve Bindak, 2011, s. 304). Doğal afetlerin afet boyutunda değerlendirilebilmesi için, doğal tehlikeler sonucunda can ve mal kaybı yaşanmış olması gerekmektedir (Şahin ve Sipahioğlu, 2006, s. 6).

Küresel çapta bakıldığında, insanlar neredeyse her gün, çevresel ve meteorolojik unsurlar sebebiyle doğal afetlere maruz kalmaktadır. Doğal afetlerin nerede ve ne zaman gerçekleşebileceği günümüzde öngörülüyor olsa da kesin biçimde bilinmemektedir. Meydana gelen doğal afetler, bulaşıcı ve salgın hastalıklara da yol açabiliyor; eğitimin ve asayişin aksamasına neden olmaktadır. Ayrıca yemek, barınma, giyinme gibi insanların temel yaşam gereksinimlerini de olumsuz etkilemektedir (Soydan ve Alpaslan, 2014, s. 53-55).

Doğal afetler Türkiye'nin değişmez gerçekleri arasında yer almaktadır. Türkiye topografik, jeolojik ve meteorolojik yapısı itibarıyla, doğal afetlere sürekli olarak maruz kalan bir konumda yer almaktadır. Asya ile Avrupa arasında köprü konumunda bulunan Türkiye konumu, yer şekillerinin engebeli oluşu ve iklim özelliklerinden dolayı depremler başta olmak üzere, sel, çığ, heyelan gibi pek çok afetle karşı karşıya kalmaktadır (AFAD, 2018, s. 8). Türkiye'de özellikle nüfusun yoğun olduğu bölgelerde gerçekleşen doğal afetler, can ve mal kaybını arttırmaktadır. Türkiye'nin büyük kısmında görülen çarpık kentleşme, afetlere dayanıksız yapılar, dere yatağına inşa edilen ev ve iş yerleri gibi pek çok faktör, afetlerle mücadeleyi zorlaştırmanın yanı sıra büyük ekonomik kayıplara da neden olmaktadır. Doğal afetlerin etki ölçeği büyük ya da küçük olsa da mutlaka toplumun belirli bir kısmı olumsuz yönde etkilenmektedir (Kırıkkaya, Ünver ve Çakın, 2011 s. 27).

Türkiye'de gerçekleşen 1999 depremi sonrası afetlerin zararlarını azaltma konusu ivme kazanmıştır. Bilinçlenmeler artsa da afet eğitimine yoğunlaşma görülmediği ve yeterli tedbirlerin alınmadığı söylenebilir (Cin, 2010, s.71). Doğal afetlerin sebep olduğu zararları azaltmak için en işlevsel yöntemlerden biri de afet henüz gerçekleşmeden yapılması planlanan eylemleri devreye sokarak, kayıpları en aza indirmektedir (Genç, 2007, s. 201).

Yaşadığımız toplumda, önüne geçemediğimiz doğa kaynaklı afetlerle mücadele etmede ve hasarı en aza indirmede eğitimden yararlanmalıyız (Cvetković, 2015 Akt. Mızrak, 2018, s.57). Toplum, erken yaşlardan başlayarak bilinçlendirme yoluna gidilmesi afetle mücadele konusunda önemli görülmektedir. Eğitim ile bilinçlendirme sayesinde, insanların yaşadıkları bölgelerde gerçekleşebilecek afetlere karşı tedbir ve sorumluluk alma eğilimi arttırılabilir. Bilinçlendirme konusuna her kurumun eğilmesi gerekirken özellikle okullara büyük vazife düşmektedir (Turan ve Kartal, 2012, s. 69). Afet eğitimi gerçekleştirilirken dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri de hem afeti yaşamadan önceki süreç için önleyici bilgilerle donatılmış olması, hem de afet sonrası ve sonrasında yapılacaklar için bilgiler sunmasıdır (Koçak, 2018, s. 239). Bu bağlamda yaşamın her alanına atıfta bulunan sosyal bilgiler dersi, doğal afetler ve afet eğitimi için de kapsayıcı konumda bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının temel eğitim programları incelendiğinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı doğal afet ve doğal olay kavramlarının altını çizmektedir. Aynı zamanda programda, öğrencilerin afet bilincini geliştirmek amacıyla bilgi, beceri ve değer sahibi olmalarının beklendiği görülmektedir (Değirmenci, 2019, s. 84). Öğrencilere

afet bilincine yönelik davranış kazandırma ve geliştirmeye, erken yaşlardan itibaren başlanırsa kalıcı olmaktadır (Değirmenci, 2019, s. 89-90).

Doğal afetlerden korunma yolları, afetlerin anlaşılabilmesi, alınması gerekli olan tedbirler, insan-çevre etkileşimi, insan ve doğa etkileşimi, çevreye ve doğaya karşı alınması gereken sorumluluklar ve bilinçli birey yetiştirilmesi için; içinde pek çok alanı barındıran, hayatın her alanına temas eden ve disiplinler arası bir yaklaşım sergileyen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı önemli bulunmuştur (Değirmenci ve İter, 2013, s. 300). Bu bakımdan, doğal afetlerle doğrudan ve dolaylı ilişkili kavramlara yönelik, geçmişten günümüze Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Literatürde doğal afet çalışmalarına, genellikle eğitim alanında ağırlıklı olmak üzere coğrafya, basın, finans, mühendislik gibi pek çok alanda da yer verilmiştir. Öğretim programlarında doğal afet kavramına ilişkin çalışmaların ise sınırlı sayıda olduğu söylenebilir (Değirmenci ve İter, 2013; Sözcü ve Aydınözü, 2019; Öcal, 2005; Başbüyük ve Pala, 2023; Kısa, 2018; Karakuş, 2019; Aksoy, 2013; Sapsağlam 2019; Karakuş ve Önger, 2017; Tokcan ve Yiter, 2017; Bozyiğit ve Kaya, 2017; Değirmenci ve Kuzey, 2019; Kılıç, 2019).

Literatürde, sosyal bilgiler öğretim programlarında doğal afet kavramının gelişimini tarihsel bağlamda ele almak hedefiyle yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple, araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada “Tarihsel bağlamda sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında doğal afet kavramının yeri nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması amaçlanan olgu ve olaylar hakkında bilgi veren yazılı materyallerin analizini içermektedir. Araştırmada hangi dokümanın kullanılacağı, araştırma sorusu ile yakın ilişkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Amaçlanan araştırma sorusu kapsamında, çeşitli veri setlerine ulaşmak için dokümanlar önemli araçlardır (Ekiz, 2017). Bu doğrultuda çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama materyallerini, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve 2023 Güncellenmiş Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Nitel araştırmalarda doküman incelemesi yapmak amacıyla içerik analizi (Altheide, 1987, s. 68; Merriam, 2018) sıklıkla tercih edilmektedir. Çalışmada elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz kapsamında, doğal afet kavramı ile ilişkili kavramlar, doğrudan ve dolaylı olarak iki başlıkta ele alınmıştır. Doğal afet kavramı ile ilgili doğrudan ve dolaylı kavramlar belirlenirken literatürden ve incelenen veri kaynaklarının içeriğinden faydalanılmıştır. Aynı zamanda uzman görüşü formu hazırlanarak Sosyal Bilgiler Eğitimi Prof. Dr. ve Doç. Dr. unvanlı iki alan uzmanlarından görüş alınmıştır. Araştırma sürecinde de doğal afetlerle ilgili olduğu düşünülen kaynaklar araştırmaya dâhil edilmiştir.

Tablo 1. Doğal afetlerle ilişkili kavramlar

Doğrudan İlişkili Kavramlar	Dolaylı ilişkili kavramlar
Doğal Afetler	Doğal Çevre
Deprem	Doğal Çevreye Duyarlılık
Deprem Çantası	Dayanışma
Sel	Yardımlaşma
Çığ	Toplumsal Güç Birliği
Toprak Kayması	Salgın Hastalıklar
Erozyon	Çevre Sorunları
Orman Yangını	Küresel Sorunlar
Ormanların Korunması	Salgın Hastalıklar
Binadan Tahliye	Ağaç Dikme
Tahliye Çantası	
Sığınak	
Doğal Afetlerden Korunma	

Yapılan araştırmada geçerlik ve güvenilirliği arttırmak hedefiyle, araştırma materyallerinden alınan veriler doğrudan alıntılar aracılığıyla desteklenmiştir.

BULGULAR ve YORUMLAR

1968 İlkokul Programında Doğal Afet Kavramı (Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı)

Eğitim ve öğretim içindeki mihver derslerden biri olarak görülen sosyal bilgiler dersi, geçmişten günümüze, devletlerin ve milletlerin geleceğinin teminat altına alınması hususunda büyük önem taşımıştır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012, s.606). Sosyal bilgiler dersinin uygulanması hedefiyle hazırlanan öğretim programları rehber konumunda görülmüştür. Bu programlardan biri olan 1968 İlkokul Programı, toplu öğretim anlayışı ile yola çıkmıştır. Bu anlayış doğrultusunda 1948 programındaki Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri “Sosyal Bilgiler” adı altında birleştirilerek tek bir ders haline getirilmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 1968). 1968 İlkokul Programı’nda Sosyal Bilgiler dersine dördüncü ve beşinci sınıfta yer verilmiştir.

1968 programının Türk Millî Eğitim amaçlarında ve ilkokul programının amaçlarında “Ormanları sever ve geliştirir.” ve Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarında ise “Sık sık görüp temasta buldukları coğrafya olaylarının sebeplerini araştırmayı ve bu olaylar arasındaki bağıllık ve ilişkileri bulup çıkarmayı öğrenirler.” (MEB, 1968, s. 64) cümleleriyle doğal afetlere dolaylı olarak değinildiği düşünülmektedir.

Aynı zamanda ilkokul programının “4. Sınıf Ünite Planı Örneğinde, ‘Yurdumuz’ ünitesinin amaçlarında, “Ünitemizi İşlerken Öğreneceğimiz Bilgiler”, başlığı altında ve “Yurdumuzun Başlıca Problemleri” alt başlığının maddelerinde, doğal afetlere dolaylı olarak değinilmiştir (MEB, 1968, s. 125-126). Yine aynı ünite planı içinde “Ünitemizi İşlerken İnceleyeceğimiz Konular” başlığı altındaki “Yurdumuzun Doğal Durumu” alt başlığı altında “Yurdumuzda Görülen Tabii Afetler” cümlesiyle doğal afetlerden bahsedilmiştir (MEB, 1968, s. 127). İlkokul Programında 4. Sınıf “Türkiye’imiz” ünitesinde; “Yurdumuzda su baskınları, depremler ve toprak erozyonu. (Bu olaylar hakkında çok basit kavramlar verilerek, zararları belirtilecek, korunma çareler öğrenci seviyesine uygun şekilde açıklanacaktır.)” (MEB, 1968, s. 73) cümlesiyle doğal afetler konusuna doğrudan yer verilmiştir.

Bu bilgilerden yola çıkarak sosyal bilgiler programında, doğal afetlere doğrudan ve dolaylı kavramlarla yer verildiği söylenebilir. Ancak programda az sayıda başlıkta ve cümlede doğal afet unsurlarına rastlanıldığı için bu kavramına sınırlı olarak yer verildiği düşünülmektedir.

1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Programı, 1997-1998 yıllarında 4,5,6 ve 7. sınıfların tümünde uygulanmak üzere hazırlanmıştır (MEB, 1998). 1998 İlkokul programında Türk Millî Eğitiminin Amaçları incelendiğinde doğal afet kavramına doğrudan ya da dolaylı olarak yer verilmediği düşünülmektedir. Genel Amaçlarda ise, “Toplumda İnsanların Birbirleriyle Olan İlişkileri Yönden” alt başlığının altında, 1. ve 3. maddelerde, doğal afetlerle ilgili “dayanışma, yardımlaşma ve toplumsal güç birliği” gibi dolaylı ilişkili kavramlara yer verildiği görülmektedir.

1. Madde: “İnsanların birbirine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.”

3. Madde: “Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.” Bu maddelerde doğal afete yönelik dolaylı kavramlara yer verilmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 1998, s. 538).

Programın ünite, konu, maddeler ve doğal afet kavramı ile doğrudan ve dolaylı ilişkili kavramlarına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programında doğal afet kavramına ilişkin bulgular tablosu

Sınıf	Ünite	Konu	Maddeler	Doğrudan Kavramlar	Dolaylı Kavramlar
4. Sınıf	“İlimizi ve Bölgemizi Tanyalım”	“İlimizin ve Bölgemizin Bulunduğu Çevrenin Korunması ve Güzelleştirilmesi”	1. Ormanları korumanın önemini kavrayabilme, 2. Ağaç dikme çalışmalarına katılmaya gönüllü oluş, 3. En az bir ağaç dikelim çevremizi koruyalım.	Ormanların Korunması	Ağaç Dikme
5. Sınıf	“Güzel Yurdumuz Türkiye”	“Doğal Afetler ve Korunma Yolları”	1. Doğal afetlerden korunma yolları bilgisi, 2. Orman yangınlarının ülkemize verdiği zararların farkında oluş, 3. Ormanların yurdumuz için önemini kavrayabilme, 4. Depremler ve korunma yolları, 5. Erozyon ve önleme çalışmaları, 6. Sel baskınları ve önleme çalışmaları, 7. Toprak kayması ve önleme çalışmaları, 8. Çığ ve buna karşı alınabilecek önlemler, 9. Yangınlar (Özellikle ülkemizdeki orman yangınlarının sonuçları...)	Ormanların korunması, Orman yangını, Doğal afetlerden korunma, Deprem, Erozyon, Sel, Toprak kayması, Çığ.	Doğal çevre, Doğal Çevreye Duyarlılık
6. Sınıf	“Türkiye’imiz”	“Yurdumuzda Nüfus ve Yerleşme”	Yurdumuzda nüfus kaybının nedenleri ve sonuçları (Özellikle ana ve bebek ölümlerinin yüksek oranda olması, trafik kazaları, salgın hastalıklar, doğal afetlerin etkisi, savaş ve göçlerin etkisi.	Doğal Afetler	Salgın Hastalıklar

Tablo 2’de yer alan veriler incelendiğinde, 1998 programının her sınıf düzeyinde doğal afet kavramına yer verildiği görülmektedir. 4. sınıf düzeyinde, “ormanların korunması” kavramına yoğunlaşmıştır. 5. sınıf düzeyinde hem içerik hem de maddeler kapsamında doğal afetlere yer verilmiştir. Maddeler başlığında doğal afetlerin her türüne değinildiği görülmektedir. 6. sınıf düzeyinde doğal afet kavramı, nüfus ve yerleşme konusu üzerinden ele alınmıştır. Nüfus kaybına neden olan etmenler arasında doğal afet kavramı gösterilmiştir. 1968 programı ile 1998 programı

kıyaslandığında, 1998 programında doğal afetler kavramının daha kapsamlı olarak ele alındığı saptanmıştır.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimiyle alakalı olarak 2005 yılında büyük çaplı bir değişim yapılmıştır. Bu değişimle beraber küreselleşmeye gidilmiştir. Oluşturulan yeni programda, Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi’nin (NCSS) hazırladığı yeni yaklaşımdan ilham alınarak, yapılandırmacı anlayış benimsenmiş ve farklı sosyal bilgiler yaklaşımlarını içeren disiplinler arası bir program oluşturulmuştur. Hazırlanan bu programın amaçları incelendiğinde doğal afet kavramına yönelik doğrudan bir amaca rastlanılmamıştır. Ancak programda 4. ve 5. Sınıf düzeyinde yer alan kavram listesi incelendiğinde; afet kavramına 4. sınıfta geliştirme düzeyinde, 5. sınıfta ise pekiştirme düzeyinde yer verildiği görülmektedir. Program 6. ve 7. sınıf düzeyinde incelendiğinde ise; 6. sınıf düzeyinde afet kavramına pekiştirme düzeyinde yer verilirken, 7. sınıf düzeyinde afet kavramına yer verilmemiştir. Öğrenme alanlarına bakıldığında ise doğal afet kavramının en fazla “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer aldığı tespit edilmiştir (MEB, 2005a, MEB 2005b). 2005 öğretim programının kazanımlarının doğal afet kavramı ile ilişkisine Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3. 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında doğal afet kavramına ilişkin bulgular tablosu

Sınıf	Öğrenme Alanı	Ünite	Ders Kazanımları	Etkinlik Önerileri (Sınıf-okul içi etkinlik)	Doğrudan Kavramlar	Dolaylı Kavramlar
4. Sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	“Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.”	Deprem tatbikatı. Sınıf tahliye çantası hazırlama	Doğal Afetlerden Korunma Doğal Afetler Deprem Deprem Tatbikatı Tahliye çantası	Doğal Çevre
5. Sınıf	“İnsanlar, Yerler ve Çevreler”	“Bölgemizi Tanıyalım”	“Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.” “Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.”	Kızılırmak Türküsü” (Aşık Veysel’in Kızılırmak Türküsü doğal afet bilgisi ile incelenir.) “Geçmişten Günümüze” (Bölgesinde sıkça görülen bir afet ile ilgili sözlü tarih çalışması yapılır.) “Sınıf Tahliye Çantası Hazırlama” “Film İzliyoruz.” (Deprem konulu filmler izlenir.)	Sel Deprem Doğal Afetler Tahliye Çantası Deprem Tatbikatı	
6. Sınıf	“Küresel Bağlantılar”	“Ülkemiz ve Dünya”	“Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.”		Doğal Afetler	Çevre Sorunları Dayanışma Yardımlaşma

Tablo 3'te yer alan verilere bakıldığında, doğal afetle ilişkili kazanımların “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının içeriğinden dolayı doğal afet ve doğal afetle ilişkili kazanımların, bu öğrenme alanında sıkça kullanılmasının doğal olduğu söylenebilir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının kazanımlarında doğal afetler; afetlere hazırlık yapma, afetlerin toplumdaki etkileri ve afetlerin neden olduğu hasarlar ve zararlar yönünden ele alınmıştır. Burada daha çok yerel ve coğrafi konum kaynaklı doğal afetlerin üzerinde durulduğu görülmektedir. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında ise doğal afetler çevre sorunları ile bağdaştırılarak yardımlaşma ve dayanışmaya yol açması yönüyle yansıtılmıştır. Bu öğrenme alanında doğal afetler bir dünya sorunu olarak incelenmiştir. Bu bakış açısının küreselleşmeye dayandırıldığı düşünülebilir.

2005 öğretim programında verilen “Etkinlik Önerileri” ne bakıldığında, etkinliklerin deprem üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle deprem öncesi hazırlıklar (deprem tatbikatı, deprem çantası hazırlama, sınıf tahliye çantası hazırlama vb.) önemli görülerek ağırlık verilmiştir. Doğal afet türleri içinden depreme ağırlık verilmesinde, 2005 programının hazırlanmasından önce yaşanan 1999 Depremi ve ülkemizin deprem ülkesi olarak bilinmesinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

2005 öğretim programı sonrasında, çağa uyum sağlanması ve güncel gelişmelerle birlikte ilerlenmesi hedefiyle, 2017 yılında Sosyal Bilgiler Taslak Programı hazırlanmıştır. Programın güncellenme amacı bireyi değişen dünya düzenine uygun yetiştirmek ve yaşanan gelişmeleri programa aktarmaktır (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2017, s.4). 2017 taslak programında yapılan bazı değişikliklerle 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı oluşturulmuştur.

2018 programı doğal afet kavramı bakımından incelendiğinde, programın genel amaçlarında doğal afetlerle ilgili bir amaca rastlanmamıştır. 2005 programında olduğu gibi bu programda da “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında doğal afetle ilişkili kavramlara sıklıkla değinildiği görülmektedir. Programda doğal afet konusu ile verilecek değerler “Doğal Çevreye Duyarlılık” ve “Dayanışma” olarak belirlenmiştir. 2018 programının doğal afetle ilişkili kazanımlarına Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4. 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında doğal afet kavramına ilişkin bulgular tablosu

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım	Doğrudan Kavramlar	Dolaylı Kavramlar
		“Günlük yaşamda kullandığı mekânların krokisini çizer. (Sığınak, acil toplanma yeri, acil çıkış ve güvenli alanlar kroki üzerinde gösterilir.)”	Sığınak Acil Toplanma Yeri	-
4. Sınıf	“İnsanlar, Yerler ve Çevreler”	“Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.” (Öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan afetlere öncelik verilir. Deprem çantası hazırlığı konusuna değinilir.)	Doğal Afetler Deprem Çantası	
5. Sınıf	“İnsanlar, Yerler ve Çevreler”	“Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.” “Doğal afetlerin toplum	Doğal Afetler	Çevre Sorunları

		hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.”		
7. Sınıf	“Küresel Bağlantılar”	“Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir. (Küresel iklim değişimi, doğal afetler, açlık, terör, göç konuları ele alınacaktır.)”	Doğal Afetler	Küresel Sorunlar

Tablo 4’te yer alan bulgular incelendiğinde doğal afet kazanımlarının, 2005 programındaki gibi “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yoğunluk kazandığı görülmektedir. Doğal afet kavramı 4. sınıf düzeyinde “doğal afetlere hazırlık”, 5. sınıf düzeyinde “doğal afetlerin toplum hayatı üzerindeki etkileri” ve “doğal afetlerin yol açtığı çevre sorunları” olarak ele alınırken; 7. sınıf düzeyinde ise yine 2005 programında olduğu şekliyle “küresel sorunlar” temasıyla verildiği belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğrencileri hayata hazırlayan bir ders olarak görülmektedir. Özellikle 4. ve 5. sınıf düzeyinde, öğrencilerin yaşadıkları coğrafi bölgede görülen doğal afetler üzerinden kazanım aktarımı yapılması gerektiği belirtilmiştir. Doğal afet kazanımlarının, yaşanan çevre üzerinden aktarılmasının bununla ilgili olduğu düşünülmektedir. 7. sınıf düzeyinde ise doğal afet kavramı, yakın çevrede görülen doğal afetler temasından farklı olarak, küresel sorunlar teması altında ele alınmıştır. Burada doğal afetlerin yol açtığı çevre sorunları, göçler ve açlık gibi konulara da değinilmiştir. Sosyal bilgiler dersi kazanımlarında, yakından uzağa ilkesi doğrultusunda bir ilerleme söz konusu olmuştur. 2005 programına bakarak, 2018 programında doğal afet kazanımlarının azaldığı görülmektedir.

2023 Güncellenmiş Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Türkiye’de 6 Şubat 2023’te yaşanan ve on bir ili doğrudan etkileyen deprem sonrasında 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda güncellemeye gidilerek 2023 programı oluşturulmuştur. 2023 programında doğal afet kavramına yönelik kazanımların artırılması ve kazanım içeriklerinin zenginleştirilmesi söz konusu olmuştur. 2023 programı kazanımlarına Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5. 2023 güncellenmiş sosyal bilgiler dersi öğretim programında doğal afet kavramına ilişkin bulgular tablosu

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım	Doğrudan Kavramlar	Dolaylı Kavramlar
4. Sınıf	“İnsanlar, Yerler ve Çevreler”	“Günlük yaşamda kullandığı mekânların krokisini çizer. (Sığınak, acil toplanma yeri, acil çıkış ve güvenli alanlar kroki üzerinde gösterilir.)” “Afet öncesi, sırası ve sonrası gerekli hazırlıkları yapar.” (Afet ve acil durum aile planı hazırlanır. Planda; afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gerekenler listelenir. Planın aileye özgü	Sığınak Acil Toplanma Yeri Afet ve Acil Durum Çantası	

		<i>bölmelerinin –toplanma alanlarının kararlaştırılması, acil durumlarda bilgi verilecek kişilerin belirlenmesi vb.- evde aile ile birlikte tamamlanması teşvik edilir. Afet ve acil durum çantası hazırlatılır.)</i>	Doğal Afetler	
		“Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.”		Çevre Sorunları
5. Sınıf	“İnsanlar, Yerler ve Çevreler”	“Afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.” (Afet sonrasında “toplumsal güç birliğinin önemi vurgulanır. Afet sonrasında toplumun farklı kesimleri (kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, belediyeler, kolluk kuvvetleri, sağlık ve eğitim çalışanları vb.) arasındaki koordinasyon, birlik ve yardımlaşmanın toplumsal güç birliği ve afet sonrası iyileşmedeki etkisi üzerine örnekler verilir.)	Doğal Afetler	Dayanışma Yardımlaşma
7. Sınıf	“Küresel Bağlantılar”	“Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.” (Küresel iklim değişimi, doğa kaynaklı afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınacaktır.)	Doğal Afetler	Küresel Sorunlar

Tablo 5 incelendiğinde, 2005 ve 2018 programında olduğu gibi doğal afet kazanımlarının “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında toplandığı görülmektedir. 6 Şubat 2023 depremi sonrası güncellenen programda, doğal afetle ilişkili kazanım sayısının aynı kaldığı ancak kazanım açıklamalarının detaylandırıldığı saptanmıştır.

2018 programından farklı olarak 2023 programında, doğal afetler sırasında can güvenliğinin sağlanması için sığınak ve acil toplanma yerleri konusuna yoğunlaşmıştır. 2018 programındaki kazanımlarda afet öncesi hazırlıklar ağırlıklı olarak yer alırken; 2023 programında afet öncesi, sırası ve sonrası her evreyi kapsayıcı kazanımlar hazırlandığı tespit edilmiştir.

2023 programında toplumsal iş birliği teması kullanılarak doğal afetler sonrası, toplumun her kesiminin dayanışma ve yardımlaşma ağı oluşturulması ve toplumsal iyileşmedeki etkisi üzerinde durulmuştur. Acil durumlarda aranacak kişilerin belirlenmesi amacıyla, evde aile ile plan yapılması da önemli görülmüştür.

Sosyal bilgiler dersinin doğal afetler konularını da içermesi bu derse afetlere karşı hazırlıklı ve bilinçli vatandaş yetiştirme sorumluluğunu da yüklemektedir. 2023 yılında yaşanan büyük çaplı depremlerin de etkisiyle, 2023 programında özellikle doğal afetlerle ilgili kazanımların daha geniş bir çerçevede ve detaylandırılarak ele alındığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA / SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, tarihsel bağlam içinde yer alan sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının doğal afet kavramı açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda yapılan araştırmada, tarihsel süreç içinde doğal afet kavramına verilen önemin arttığı belirlenmiştir. Bu durum ülkemizde sıklıkla yaşanan deprem afetinin bir sonucu olarak görülebilir. Özellikle 1999 Depremi

ve 6 Şubat 2023 Depremleri gibi yaşanan büyük etkili doğal afetler sonucunda, sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında doğal afetlere daha fazla ağırlık verildiği görülmüştür.

Araştırma sonucunda, doğal afetlere en az yer verilen öğretim programının 1968 İlkokul Programı (Sosyal Bilgiler Dersi Programı) olduğu saptanmıştır. Bu programda doğal afetler genellikle dolaylı ilişkili kavramlarla ifade edilmiştir. Doğrudan doğal afetlere yer verilen yerlerin yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, doğal afetlere konu başlıklarında ve maddelerinde sıklıkla yer verildiği görülmüştür. Yalnızca bir doğal afete odaklanılmadığı, her doğal afete ilişkin kapsayıcı maddelerin bulunduğu belirlenmiştir. Doğal afetlere yer verilmesi açısından en kapsayıcı program olduğu saptanmıştır. Bu programda doğal afetlere verilen önemin 1968 programına göre artırıldığı tespit edilmiştir.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'yla birlikte, doğal afetler kavramına "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" ile "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarında yer vermeye başlanmıştır. Özellikle "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı, doğal afetler kavramına ait yoğun kazanımların bulunduğu bir öğrenme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2005 programında verilen kazanımlarda, yaşanan bölgede görülen doğal afetlere ağırlık verilmiştir. Kazanımlar etkinlik önerileriyle zenginleştirilmiştir. Bu programda doğal afetlere yönelik doğrudan beş kazanım bulunmaktadır. Etkinlik önerilerinde ve kazanımlarda deprem afete yoğunluk verildiği saptanmıştır. Bu durumun ülkemizin coğrafi konumu itibarıyla deprem ülkesi olarak görülmesiyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda, 2005 programına göre doğal afetlere verilen önemin azaldığı görülmektedir. Doğal afet kavramı ile doğrudan ilişkili verilen kazanım sayısı dörde düşürülmüştür. Etkinlik önerileri bu programda yer almamaktadır. Afet öncesi hazırlıklara ağırlık verilirken afet sırası ve sonrası faaliyetlerle ilgili doğrudan kazanımlara rastlanılmamıştır. Güncellenen bu programda, yeniliklerin doğal afet kazanımlarına yansıtılmadığı belirlenmiştir.

2023 Güncellenmiş Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 6 Şubat Depremleri sonrasında yapılan güncelleme ile oluşturulmuştur. Bu güncelleme sonucunda 2018 programında yer alan beş kazanıma 2023 programında da aynı nicelikte verilmiştir. Yani 2018 programı ve güncellenmiş 2023 programı kazanım sayısı bakımından aynıdır. Ancak kazanımlarda açıklamalar detaylandırılmış; sığınak, acil durum toplanma yerleri gibi doğrudan ilişkili kavramların üzerinde durulmuştur. Ayrıca afet öncesi, sırası ve sonrası tüm faaliyetlere yer verilmiş ve kapsayıcılık artırılmıştır. Yaşanan doğal afetler sonucundaki gelişmelerin bu programa yeterli düzeyde yansıtıldığını söylemek zordur. Sosyal Bilgiler Dersi doğrudan insanla ilişkili bir ders olduğu için, tarihsel süreçte toplumu etkileyen doğal afet olayları program içeriğinin gelişmesini ve değişmesini sağlamıştır.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının doğal afetler bakımından daha kapsayıcı ve güçlü olabilmesi ve öğrencilerin doğal afetler ve ilgili kavramları daha iyi algılayabilmeleri amacıyla birtakım öneriler sunulmuştur:

- Akademisyenler ve lisansüstü eğitim gören öğretmenlerin programın eksiklerini tamamlayıcı makaleler ve tezler yayımlayarak, programa katkı sağlamları önerilmektedir.
- Ülkemizin bir deprem ülkesi olduğu göz önüne alınarak sosyal bilgiler dersi öğretim programları güncellenirken, doğal afetlerle ilgili kazanımların artırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (2018). *Türkiye'de afet Yönetimi ve doğa kaynaklı afet istatistikleri- bir afet ülkesi: Türkiye.*
https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/35429/xfiles/turkiye_de_afetler.pdf
sayfasından erişilmiştir.

- Aksoy, B. (2013). Depremi yaşamış olan 9. Sınıf öğrencilerinin “deprem” kavramına yönelik algılarının nitel açıdan incelenmesi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(1), 247-265. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/27010>
- Başbüyük, A. ve Pala, Ş. M., (2023). Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve coğrafya dersi öğretim programlarının afet eğitimi açısından incelenmesi. *Erzincan University Journal of Faculty Education*, 25(2). <https://doi.org/10.17556/erziefd.1063242>
- Bozyiğit, R. ve Kaya, B. (2017). Coğrafya öğretmen adaylarının doğal afetlerle ilgili bazı kavramlar hakkındaki bilişsel yapılarının belirlenmesi. *Marmara Geographical Review*, 35, 55-67. <https://doi.org/10.14781/mcd.291146>
- Cin, M., & Cin, M. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının doğal afetler ile ilgili yanılgıları. *Marmara Coğrafya Dergisi*(22), 70-81.
- Değirmenci, Y. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının doğal afet kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların incelenmesi. *International Journal of Geography and Geography Education*, 39, 83-94. <https://doi.org/10.32003/iggei.488627>
- Değirmenci, Y., Kuzey, M. ve Yetişensoy, O. (2019). Sosyal bilgiler ders kitaplarında afet bilinci ve eğitimi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 33-46. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.591345>
- Değirmenci, Y. ve İter, İ. (2013). Coğrafya dersi öğretim programında doğal afetler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 276-303. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3356> sayfasından erişilmiştir.
- Doğan, M., Nacaroğlu, O., & Ablak, S. (2021). Sivrice depremini yaşamış ortaokul öğrencilerinin depreme ilişkin metaforik algılarının incelenmesi: Malatya ili örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(51), 384-402. <https://doi.org/10.53444/deubefd.885116>
- Ekiz, E. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı.
- Genç, F. N. (2007). Türkiye’de doğal afetler ve doğal afetlerde risk yönetimi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 5, 387-406. <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/GEN%C3%87-Fatma-Neval-DO%C4%9EAL-AFET-R%C4%B0SKLER%C4%B0-VE-T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99DE-KENTLE%C5%9EME.pdf>
- Karakuş, U. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğal afet kavramlarına ilişkin algılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8(3), 735-751. <http://cije.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/48894/546103>
- Karakuş, U., ve Önger, S. (2017). 8. Sınıf öğrencilerinin doğal afet ve afet eğitimi kavramını anlama düzeyleri. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(6), 482-491. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i6.1247>
- Kılıç, B.C. (2019). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarındaki doğal afetler konusunun sarmal sistem yönünden değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Kırıkkaya, E., Ünver, A. ve Çakın, O. (2011). İlköğretim fen ve teknoloji programında yer alan afet eğitimi konularına ilişkin öğretmen görüşleri. *Necatinbey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 5(1), 24-42. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/balikesirnef/issue/3372/46534>
- Kısa, G. (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programına uygun (4. 5. ve 7. sınıflara) doğal afetler konusunda etkinlik önerileri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. Sage.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel.

- Mızrak, S. (2018). Eğitim, afet eğitimi ve afete dirençli toplum. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 56-67. <http://dx.doi.org/10.21666/muefd.321970>.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1968). *İlkokul programı*. Millî Eğitim Basımevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1998). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. *Tebliğler Dergisi*, 61(2487), 531-568.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2005a). *Sosyal bilgiler dersi ilköğretim 4. ve 5. sınıf programı*. Millî Eğitim Basımevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2005b). *Sosyal bilgiler dersi ilköğretim 6. ve 7. sınıf programı*. Millî Eğitim Basımevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4,5 6 ve 7. sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>
- Ritchie, H., Rosado, P. & Roser, M. (2022). Natural Disasters. <https://ourworldindata.org/natural-disasters>
- Sapsağlam, Ö. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarında doğal afet farkındalığı. *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 283-295. <https://dergipark.org.tr/en/pub/omuefd/issue/46119/517081>
- Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 53-64. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/istjss/issue/17493/183033>
- Sözcü, U. (2019). Doğal afet okuryazarlığı bağlamında öğretim programlarındaki afetlerle ilişkili kazanımların incelenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 14(5), 2639- 2652. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/publication/detail/382663/dogal-afet-okuryazarligi-baglaminda-ogretim-programlarindaki-afetlerle-iliskili-kazanimlarin-incelenmesi>
- Şahin, C. ve Sipahioğlu, Ş. (2003). *Doğal afetler ve Türkiye*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Millî Eğitim Basımevi.
- Tokcan, H. ve Yiter, E. (2017). 5. sınıf öğrencilerinin doğal afetlere ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi (kit) aracılığıyla incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 114-130. <https://dergipark.org.tr/pub/kefad/issue/59268/851422>
- Turan, İ. ve Kartal, A. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin doğal afetler konusu ile ilgili kavram yanlışları. *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(3), 67-81. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1491687>
- Öcal, A. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde deprem eğitiminin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 169-184. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gefad/issue/6757/90874>
- Özgen, N., Ünalı Eser, Ü. ve Bindak, R. (2011). Öğretmen adaylarının doğal afet konusuna yönelik “etkili öğrenme biçimleri”nin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 12(4), 303-323. <http://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423907613.pdf>
- Yıldırım, D. ve Çetin, T. (2022). Tarihsel süreçte sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında turizmin yeri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(3), 926-939. <http://dx.doi.org/10.31592/aeusbed.1096503>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemi* (10.baskı). Seçkin.

Yılmaz, S. (2022). 2020'de Türkiye ve dünyada en sık görülen doğal afetler. <https://tatd.org.tr/afet/afet-yazi-dizisi/2020de-turkiye-ve-dunyada-en-sik-gorulen-dogalafetler/#:~:text=%C3%9Ckımızde%20ise%20en%20s%C4%B1k%20g%C3%B6r%C3%BClen,%2C%20%C3%A7%C4%B1%C4%9F%2C%20kar%20ve%20f%C4%B1r%C4%Bİnald%C4%Bİr>

Extended Abstract

Natural disasters are events caused by natural forces that have occurred since the formation of the Earth. Türkiye, geographically recognized as an earthquake-prone country, necessitates the preparation of comprehensive educational programs to address natural disasters both domestically and globally. In this context, social studies courses at the secondary school level play a critical role in fostering an understanding of natural disasters and preparedness. As a subject that integrates natural disaster concepts into its content, social studies is a key tool for teaching and raising awareness about these phenomena. A review of studies in the field of social studies education revealed a lack of research examining social studies curricula in a historical context regarding the concept of natural disasters. Addressing this gap, this study aims to contribute to the literature by providing a holistic examination of social studies curricula with a focus on the concept of natural disasters. The objective of the study is to analyze the inclusion and evolution of natural disaster concepts within social studies curricula over time. The study employed a qualitative research design, utilizing document analysis as the primary method. The 1968 Primary School Programme (Social Studies Curriculum), the 1998 Social Studies Curriculum, the 2005 Social Studies Curriculum, the 2018 Social Studies Curriculum, and the 2023 Updated Social Studies Curriculum served as data sources. To guide the analysis, direct and indirect concepts related to natural disasters were identified through consultations with experts in social studies education and a review of relevant literature. Thirteen direct concepts, including earthquake, emergency earthquake kit, flood, avalanche, landslide, erosion, forest fire, and evacuation, were determined. Indirect concepts such as sensitivity to the natural environment, solidarity, social cooperation, epidemics, environmental issues, and global problems were also defined. Content analysis was conducted on the curricula using these predefined concepts. Since document analysis was employed, ethical approval was not required. The findings reveal significant variation in the treatment of natural disasters across the curricula. The 1968 Primary School Programme included only limited references to natural disasters, primarily through indirect concepts. Direct references to natural disasters were minimal and insufficiently detailed. In the 1998 Social Studies Curriculum, direct and indirect concepts related to natural disasters appeared more frequently. These concepts were included in units such as "Let's Know Our Province and Region" (4th grade), "Our Beautiful Country Türkiye" (5th grade), and "Our Türkiye" (6th grade). The curriculum addressed forest fires, earthquakes, erosion, floods, landslides, and avalanches, emphasizing concepts such as forest conservation. Natural disasters were also linked to population and settlement patterns, highlighting their impact as a cause of population loss. The 2005 Social Studies Curriculum marked a shift with the inclusion of natural disaster concepts in the learning areas "People, Places and Environments" and "Global Connections." This curriculum incorporated the concept of disaster into the 4th and 5th-grade levels, with a focus on development and reinforcement, respectively. Earthquakes were the most frequently mentioned natural disaster in the learning outcomes, and the curriculum linked natural disasters to global environmental problems. Activity suggestions primarily focused on earthquake preparedness, enriching the learning outcomes. The 2018 Social Studies Curriculum saw a decline in the emphasis on natural disasters compared to the 2005 curriculum. While the learning areas "People, Places and Environments" and "Global Connections" remained focal points, the number of outcomes and activities related to natural disasters decreased. The values of "Sensitivity to the Natural Environment" and "Solidarity" were included, but activity suggestions were omitted, reducing the curriculum's practical engagement with the topic. Following the devastating earthquakes on February 6, 2023, which directly affected eleven provinces in Türkiye, the 2023 Updated Social Studies Curriculum was developed. This updated curriculum increased the number of direct outcomes related to natural disasters from four in the 2018 curriculum to five, adding more detailed explanations for each outcome. Concepts such as shelter and emergency gathering places were emphasized, and the curriculum adopted a more comprehensive approach by addressing pre-disaster, during-disaster, and post-disaster activities. The values of "solidarity" and "social cooperation" were emphasized, enhancing the curriculum's inclusiveness. The study concludes that the 1968 curriculum allocated the least attention to natural disasters, with most references being indirect. The 1998 curriculum expanded the inclusion of natural disaster concepts, integrating them into various units. The 2005 curriculum further enriched the content by adding specific learning outcomes and activity suggestions, marking a significant improvement. However, the 2018 curriculum represented a decline in emphasis on natural disasters, lacking activity suggestions and

providing fewer outcomes. The 2023 curriculum addressed these shortcomings by offering a more inclusive and detailed approach, reflecting the increased societal awareness of natural disasters following the 2023 earthquakes. To enhance the effectiveness of social studies curricula in addressing natural disasters, it is recommended that teachers focus on not only pre-disaster preparedness but also on activities during and after disasters. Considering Türkiye's seismic vulnerability, future updates to the social studies curriculum should include an increased number of outcomes related to natural disasters. This would ensure that students develop a comprehensive understanding of natural disaster preparedness, response, and recovery, fostering resilience and awareness in future generations.